

Menno Hoencamp

Antiquair en uurwerkrestaurator

boven
Menno Hoencamp met op de voorgrond enkele topstukken die hij dit jaar op TEFAF Maastricht toont.

rechterpagina
Partner Laura Brenkman (links) in overleg met collega Manja Weijers op kantoor.

Aan de Molenstraat in het Betuwse dorp Ingen staat een monumentale herenboerderij met luiken aan weerszijden van de ramen. In de verte is stellingmolen 'Op Hoop van Beter' nog juist zichtbaar. Een breed grindpad leidt langs strak geschoren hagen naar de voordeur die na een voorzichtig rukje aan de trekbel, open zwiert. Hier is Mentink & Roest gevestigd, vermaard om zijn collectie antieke uurwerken. Ook het eigen restauratieatelier bevindt zich in het pand.

TEKST: **MARIËTTE SCHRADER**

FOTO'S: **BOB BRONSHOFF**

“De samenwerking met oprichters Theo Mentink en Bert Roest verliep dermate plezierig dat ik in 2008 de dagelijkse leiding van hen heb overgenomen. Van beiden heb ik veel geleerd. Ik beschouw ze als mijn mentors. Inmiddels ben ik eigenaar van het bedrijf.”

Antiquair en restaurator Menno Hoencamp is eigenaar van de zaak. Hij heeft zijn loepbril nog op als hij zijn bezoek voorgaat naar de klokkenkamer. Met TEFAF Maastricht op komst moet er veel werk worden verzet. In deze ruimte is een deel van de collectie tentoongesteld, die renaissanceklokken en klokken uit de 16e t/m de 19e eeuw omvat. Een aantal uurwerken - staande horloges, pendules, haagse klokken, religieus en lantaarnklokken - laat horen en zien dat de tijd onverbiddeijk voortschrijdt. De ene tikt zacht, de andere slaat robuust. “Een klok brengt leven en sfeer in huis”, zegt Hoencamp. “Dat spreekt tot de verbeelding.” Partner Laura Brenkman die even is aangeschoven, vult aan: “Veel bezoekers weten zich te herinneren hoe de klok bij hun ouders klonk, het vertrouwd tikkende hart van het huis.” Op de ronde tafel onder de kroonluchter, staat prominent een zeldzaam Tischuhr uit de 16e eeuw. Dankzij het eigen restauratieatelier bevindt deze zich in een onberispelijke staat. Ernaast ligt een intrigerend bruin lederen koffertje.

Mentink & Roest veertig jaar

Al op jonge leeftijd ontwikkelt Hoencamp een fascinatie voor uurwerken. Hierin speelt zijn grootvader, ingenieur en lid van de Octrooiraad, een belangrijke rol. Tijdens logeerpartijen introduceert deze hem in de wereld van de techniek. “Hij beschikte over een grote verzameling wetenschappelijke instrumenten”, vertelt Hoencamp, “en liet mij zien hoe ampèremeters, microscopen, voltmeters, stoommachines en hoogtemeters werken. Maar ook de antieke klokken in zijn huis trokken mijn aandacht. Niet alleen hun oude mechaniek en praktische functie, maar ook hun tijdloze schoonheid.”

Hoencamp studeert fijnmechanische techniek aan de Leidse Instrumentmakers School, die nog door de Nederlandse natuurkundige en Nobelprijswinnaar Heike Kamerlingh Onnes is opgericht. Daarna zet hij zijn studie voort aan het prestigieuze West Dean College in Engeland,

waar hij zich specialiseert in het maken en restaureren van uurwerken, barometers en wetenschappelijke instrumenten. Na zijn afstuderen werkt Hoencamp vier jaar voor David Newall Clocks, een restauratieatelier in Londen dat niet alleen verzamelaars en veilinghuizen als Christie's, Phillips en Sotheby's als klant heeft, maar ook musea als de Royal Observatory Greenwich en de Wallace Collection. In 1996 vestigt hij zich als restaurator in Nederland en komt zo in contact met Mentink & Roest, dat wijd en zijd bekend staat om zijn zeldzame antieke uurwerken. Hoencamp: "De samenwerking met oprichters Theo Mentink en Bert Roest verliep dermate plezierig dat ik in 2008 de dagelijkse leiding van hen heb overgenomen. Van beiden heb ik veel geleerd. Ik beschouw ze als mijn mentors. Inmiddels ben ik eigenaar van het bedrijf." In 2019 bestaat Mentink & Roest veertig jaar. Doordat Hoencamp zelf zeldzame antieke uurwerken aankoopt - "ik haal de krenten uit de pap"- en in het eigen atelier restaureert, kan hij de museale kwaliteit van zijn collectie in stand houden. Zijn internationale cliëntèle - bestaande uit particulieren, museumconservatoren en grote Eu-

ropese verzamelaars - waardeert het zeer dat men voor onderhoud eveneens bij hem terecht kan. Dit gebeurt in het restauratieatelier en bij klanten thuis, waar ook ter wereld. Hiervoor is het bruin lederen koffertje met het reisinstrumentarium onmisbaar. Onlangs nog vergezelde het de restaurator naar een collectioneur in Buenos Aires.

Vragend kijken

De restauratie van een klok beslaat een lang traject. Dat begint in de bibliotheekkamer. Het vertrek doet zijn naam eer aan: van plinten tot plafond zijn de wanden bedekt met eindeloze rijen boeken, naslagwerken en catalogi. In het midden staat een vierkante tafel met twee sussex-stoelen van William Morris, boegbeeld van de Arts & Crafts-beweging. Hier wordt de geschiedenis en de staat van elk object minutieus onderzocht en geanalyseerd waarom een uurwerk niet meer loopt. Daarvoor moet je 'vragend kunnen kijken', benadrukt Hoencamp. "Bij elk onderdeel vraag ik mij af waarom het zo functioneert. Daarin ben ik getraind. Veel mensen kijken veel, maar zien weinig." Dit alles is nodig om een restauratieplan te kunnen opstellen dat aan de hoogste internationale standaarden voldoet.

"Elke dag brengt mij een historische of technische ontdekking."

Teken des tijds

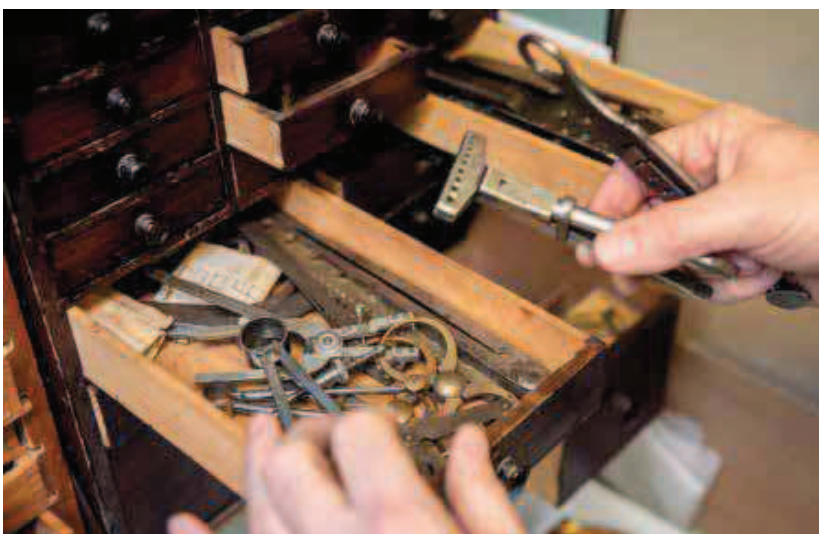
Oude restauraties behoeven, mits goed uitgevoerd, niet altijd te worden vervangen. Ter illustratie geeft Hoencamp een voorbeeld: “Lang waren restauratoren niet in staat om een breukje in een zilveren onderdeel, met zilver te solderen. Met een spalkje lukte dat wel. Een mooier teken des tijds kun je echt niet hebben. Het maakt de geschiedenis van het uurwerk zichtbaar en draagt bij aan zijn authenticiteit.”

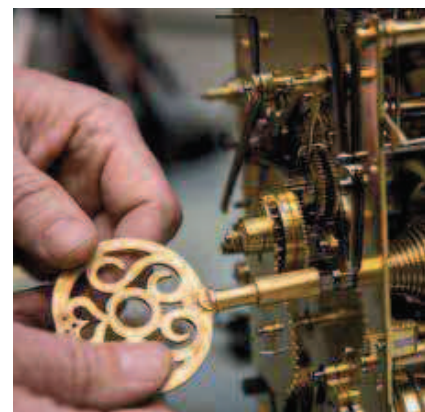
Soms heeft in de loop der eeuwen een stukje email van de wijzerplaat of het ebbenhouten snij-en inlegwerk van de kast losgelaten. Dat leidt de aandacht van het uurwerk af. Dan schakelt Hoencamp een specialist uit een andere discipline in, in dit geval een emailrestaurator en een meubelrestaurator. Het zijn de besten in hun vakgebied want Mentink & Roest legt de lat hoog. Nadat het onderzoek is afgerond gaat het uurwerk naar de ‘dirty room’. In deze kleine afgesloten ruimte ondergaat het een uitgebreide schoonmaakbeurt. Indien nodig krijgt de wijzerplaat zijn oorspronkelijke kleur terug en wordt de kast zorgvuldig in de was gezet. Afzuigapparatuur en een grote voorraad kleurlakken en wassoorten, ontbreken dan ook niet.

Vervolgens start de laatste fase van het restauratietraject: het uurwerk verhuist naar het atelier waar het op zijn beurt moet wachten. Op dit moment is Hoencamp bezig met de voorbereiding van een restauratieproject van een belangrijke renaissanceklok uit de Frick Collection, een vooraanstaand museum in New York.

Fingereedschap

Langs de wand staat een meterslange, hoge werktafel waaraan verschillende restauratoren gelijktijdig kunnen werken. Mede dankzij de speciale verlichting is elk minuscule onderdeel van de klok goed te zien. Het fijngereedschap is afkomstig uit tientallen lades en vakken die op hun beurt weer zijn onderverdeeld. Tangetjes, schroevendraaiers, pincetten, vijltjes, lampen, kwastjes, meters en loepen in alle soorten en maten: er komt geen einde aan. Hetzelfde geldt voor de onderdelen die even systematisch zijn opgeborgen, zoals wijzers, veren, assen, bussen, schroefjes, ringen, boutjes en moertjes, gewichten, vulplaatjes, opwindsleutels en radertjes. Aan de andere kant staat de apparatuur om onderdelen bij te maken, die daarna handmatig worden afgewerkt zoals de oorspronkelijke uurwerkmaker destijds heeft bedoeld. Hoencamp: “Daarvoor kruip ik als het ware in zijn huid.” Om na te gaan of een gerestaureerd uurwerk weer goed loopt, slaat of speelt, en de dag- en maanaanduiding naar behoren functioneert, zet hij de klok enige tijd op de zogenoemde bok. Dit is een 1,50 meter hoge

metalen standaard die op ooghoogte het uurwerk aan alle kanten laat zien. In het voorbijgaan kan Hoencamp het functioneren zo controleren. Alle stappen van het restauratietraject worden door hem gedocumenteerd en in zijn archief bewaard als naslagwerk voor toekomstige restauraties.

Topstuk

Terug naar de klokkenkamer waar de magnifieke Tischuhr om een toelichting smeekt. De Tischuhr, ook wel horizontale tafelklok of doosklok geheten, is een van de topstukken die Mentink & Roest dit jaar op TEFAF Maastricht presenteert. Deze is omstreeks 1580 in de Duitse stad Augsburg gemaakt door meester-uurwerkmaker Nicolaus Schmidt. Klokken van hem zijn onder meer te zien in het Metropolitan Museum of Art in New York en in het Basel Historisches Museum. De doosklok is een vuurverguld messing exemplaar van groot formaat. Hoencamp: “De restauratie is net klaar. Alle onderdelen zijn schoongemaakt, slijtplekjes opgewerkt en aangevuld en lagers hersteld. Gelukkig was er geen sprake van onzorgvuldige eerdere restauraties.” Enthousiast wijst hij verschillende details aan. “De wijzerplaat heeft vijf cijferringen die de tijd in minuten, kwartieren, halfuren en hele uren aangeven. De buitenste is zelfs van tastknopjes voorzien zodat men in het donker kan voelen hoe laat

“Bij elk onderdeel vraag ik mij af waarom het zo functioneert. Daarin ben ik getraind.”

het is. In het centrum zit een wekkerschild, versierd met elegante blad- en bloemrank-motieven. Kijk eens wat een ongelooflijk binnenuurwerk!” Verbazingwekkend dat men dit bijna 450 jaar geleden kon maken. De rijkelijk gedecoreerde kast heeft fraai gegraveerde en geciseleerde bladranken aan de bovenkant, bloemmotieven aan de onderkant terwijl gegoten reliëfs de vier zijanten sieren. Ze stellen de leeuwenjacht en een zegeviering voor - een geliefd uit de Oudheid daterend tafereel - en zijn door een goudsmid gemaakt. Nicolaus Schmidt wist zich door de beste ambachtslieden omringd. “Deze Tischuhr is zowel een uiterst vernuftig tijdmeetinstrument als een schitterend kunstobject, in de Renaissance vervaardigd om mee te pronken. Het is als antiquair en restaurator een voorrecht dat zo'n uurwerk door mijn handen mag gaan en dat ik het op TEFAF kan laten zien.” Spijt van zijn beroepskeuze heeft Menno Hoencamp zeker nooit gehad: “Elke dag brengt mij een historische of technische ontdekking.”

linkerpagina

De vensterbank in de klokkenkamer is de favoriete plek van Menno Hoencamp.

linksboven

Menno Hoencamp tijdens de restauratie van een unieke Turmuhr met gewichtsaandrijving uit 1629, van niemand minder dan Lorenço Debalò. Een dergelijk uurwerk komt zelden op de markt maar zal op TEFAF Maastricht te zien zijn.

rechtsboven

De Tischuhr, ook wel horizontale tafelklok of doosklok geheten, is een van de topstukken die Mentink & Roest dit jaar op TEFAF Maastricht presenteert.

Meer weten

Contact

Mentink & Roest, uurwerken van museale kwaliteit
Molenstraat 22
4031 JS Ingen (De Betuwe)
www.mentinkenroest.com

TEFAF Maastricht

16-03 t/m 24-03

Mentink & Roest, stand 172